

АНАЛІЗ СТАНУ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ЯЧМЕНЮ

Стаття присвячена аналізу сучасних тенденцій, які визначають розвиток ринку ячменю в Україні. Запропоновано пропозиції щодо ефективного формування ринку ячменю

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Ячмінь, пивоварний ячмінь, інвестиції, конкуренція, урожайність

KEY WORDS: Barley, brewing barley, investments, competition, productivity

Передовий світовий досвід переконливо свідчить, що шлях до подолання кризової ситуації полягає насамперед у виробництві конкурентоздатної продукції як для внутрішнього, так і зовнішнього ринку, що відповідає купівельній спроможності споживача й одночасно вигідна виробнику. Цього можна досягти на основі комплексного підходу до виробництва, переробки й реалізації продукції рослинництва та широкого освоєння останніх науково-технічних досягнень. При цьому постає необхідність дедалі цілеспрямованіше впроваджувати у виробництво апробовані світовою й вітчизняною практикою культури з високим урожайним потенціалом, які з тих чи інших причин не набули належного поширення. До таких культур слід віднести ячмінь. Вирощування ячменю є важливою складовою стратегії економічного розвитку держави. Протягом останніх років поступово збільшується виробництво даної культури на Хмельниччині, а це є підґрунтям створення умов для формування та ефективного функціонування регіонального ринку ячменю.

Вивченню і узагальненню розвитку ринкового середовища в зерновому господарстві належать окремі роботи В. Бойка, М. Лобаса, В. Ситника, Л. Худолій, М. Щура, І. Яновського П. Саблука та ін. Проте, слід зауважити, практично немає робіт, у яких у комплексі та взаємодії було висвітлено питання виробництва, зберігання, переробки і збуту ячменю, особливо в умовах становлення регіонального ринку.

Дослідження виконувались за матеріалами звітності Державного комітету статистики України, управління статистики у Хмель-

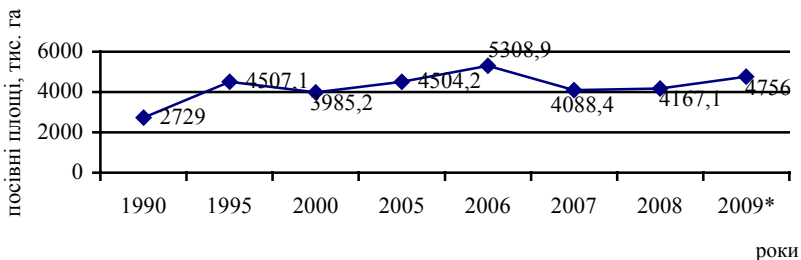
ницькій області. Використовувались методи дослідження: статистичний, графічний.

Зернове господарство — галузь, яка значною мірою визначає стан економіки аграрного сектора країни. Перехід її на ринкові засади відбувається надзвичайно складно, супроводжується падінням обсягів виробництва і реалізації продукції, труднощами в завоюванні конкурентних позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках продовольства.

Однією з важливих зернових культур є ячмінь. Універсальність використання визначає його особливу роль у сільськогосподарському і промисловому виробництві. Ячмінь є основною зернофуражною культурою, завдяки якій переважно задовольняються потреби тваринництва в концентрованих кормах, зокрема комбінованих. Але, починаючи з 2000 року, скоротилось поглив'я худоби, і як наслідок, менше використовують ячмінь для внутрішніх потреб, зокрема на корми.

Під посіви ячменю у світі відводять 55—60 млн га, з яких отримують 135—150 млн т зерна і використовують його переважно на фуражні та технічні цілі. Загалом світове виробництво ячменю за останні 20 років знизилось на 20 %, площа скоротилася на 30 %. За площами культивування та обсягами виробництва ячменю Україна входить до 5-ки найпотужніших світових виробників цієї культури разом із ЄС, Росією, Австралією та Канадою.

В Україні озимим та ярим ячменем останні сім років засівають у середньому 4,1—4,6 млн га., тоді як — 1990—2000 роках — близько трьох млн га. У 2008 році площа становила 4,2 млн га, що на 0,1 млн га більше в порівнянні з 2007 роком. За даними регіонів у 2009 р. засіяно 4756 тис. га ячменю що на 14 % більше ніж у 2008 р. (рис. 1).

* За даними регіонів станом на 02.02.2009 р.

Рис. 1. Динаміка посівних площ ячменю в Україні, 1990—2009 рр.

Зерно ячменю служить головною сировиною для пивоварної та круп'яної промисловості, тому останніми роками в Україні різко зросло використання ярого ячменю. Про це свідчить диверсифікація структури площ зернових і зернобобових культур у 1990 та 2008 роках. Протягом цього часу площі під ячменем зросли від 18,7 % у 1990 році до 27 % у 2008-му (рис. 2).

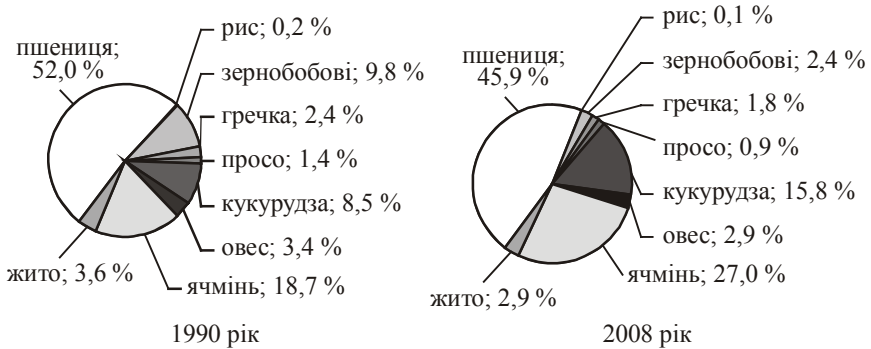

Рис. 2. Диверсифікація структури посівних площ зернових і зернобобових культур в Україні у 1990 та 2008 роках

Виробництво зерна ячменю становить 9—12 млн т, споживають у країні з цього обсягу 5,5—6 млн т, надлишки експортують. Минулий рік приніс нам 12611,2 тис. тонн ячменю, у два рази більше, ніж 2007 р. (табл. 1). Середня урожайність коливається від 30,3 ц/га у 2008 році до 25,5 ц/га у 2001 році. Слід зауважити, що у 1989 та 1990 рр. в середньому по Україні вона перевищувала 30 ц/га.

Лідерами у виробництві ячменю є Одеська, Харківська, Дніпропетровська, Кіровоградська, Миколаївська, Полтавська, Запорізька області. Вони вирощують 52 % ячменю від загального обсягу в країні. Закономірність такого домінування пояснюється тим, що в названих областях зосереджено потужне виробництво зерна ячменю.

Завдяки сприятливим ґрунтово-кліматичним умовам Хмельниччина має значні потенційні можливості нарощування виробництва ячменю і може задовольнити не тільки свої потреби в сировині, а й збільшити обсяги її експорту.

По Хмельниччині спостерігається тенденція до збільшення посівних площ ячменю. Якщо у 1990 році посівна площа ячменю складала 131,8 тис. га, то у 2007 році — 159,5 тис. га (рис. 1). Валовий збір в останні роки є нестабільним. У 2006 році зібрано 306 тис. т, то в 2007 році — 354,2 тис. т, що в 1,2 разу більше.

ДИНАМІКА ВИРОБНИЦТВА ЯЧМЕНЮ В УКРАЇНІ (ОЗИМОГО ТА ЯРОГО)

	Площа збирання, тис. га			Валовий збір, тис. т			Урожайність, ц з 1 га		
	2008 р.	2007 р.	2008 р. у % до 2007 р.	2008 р.	2007 р.	2008 р. у % до 2007 р.	2008 р.	2007 р.	2008 р. (+, -) до 2007 р.
	Україна	4167,1	4088,4	101,9	12611,2	5980,8	210,9	30,3	14,6
Автономна Республіка Крим	208,5	181,2	115,1	593,6	364,1	163,0	28,5	20,1	8,4
Вінницька	205,6	217,2	94,7	700,3	385,8	181,5	34,1	17,8	16,3
Волинська	32,1	34,5	93,0	87,9	79,9	110,0	27,4	23,1	4,3
Дніпропетровська	326,8	339,9	96,1	940,6	327,4	287,3	28,8	9,6	19,2
Донецька	206,5	232,2	88,9	528,2	235,0	224,8	25,6	10,1	15,5
Житомирська	60,8	61,6	98,7	175,8	110,9	158,5	28,9	18,0	10,9
Закарпатська	8,9	8,6	103,5	25,6	23,8	107,6	28,8	27,7	1,1
Запорізька	248,8	285,3	87,2	744,1	237,9	312,8	29,9	8,3	21,6
Івано-Франківська	23,1	23,9	96,7	65,8	58,7	112,1	28,5	24,5	4,0
Київська	141,9	152,7	92,9	523,6	280,1	186,9	36,9	18,3	18,6

Кіровоградська	296,5	328,1	90,4	843,4	285,2	295,7	28,4	8,7	19,7
Луганська	92,8	118,4	78,4	219,1	114,0	192,2	23,6	9,6	14,0
Львівська	36,3	35,4	102,5	101,4	84,0	120,7	28,0	23,7	4,3
Миколаївська	304,1	200,2	151,9	815,8	181,2	450,2	26,8	9,1	17,7
Одеська	471,1	314,2	149,9	1361,5	404,2	336,8	28,9	12,9	16,0
Полтавська	267,5	307,6	87,0	919,1	566,8	162,2	34,4	18,4	16,0
Рівненська	54,2	55,7	97,3	150,4	129,4	116,2	27,8	23,2	4,6
Сумська	143,9	151,4	95,0	470,6	299,9	156,9	32,7	19,8	12,9
Тернопільська	129,9	116,0	112,0	385,2	283,3	136,0	29,7	24,4	5,3
Харківська	270,1	279,6	96,6	874,8	445,9	196,2	32,4	15,9	16,5
Херсонська	194,8	184,0	105,9	602,6	165,3	364,5	30,9	9,0	21,9
Хмельницька	161,0	153,1	105,2	481,2	354,2	135,9	29,9	23,1	6,8
Черкаська	179,0	199,1	89,9	670,2	312,4	214,5	37,4	15,7	21,7
Чернівецька	22,2	20,5	108,3	57,3	50,3	113,9	25,8	24,5	1,3
Чернігівська	80,7	88,0	91,7	273,1	201,1	135,8	33,8	22,9	10,9

* За даними Державного комітету статистики.

Урожайність ячменю за останні роки коливається в межах 23,0 ц/га, виключенням є 2006 рік, коли урожайність становила біля 20 ц з га (рис. 3).

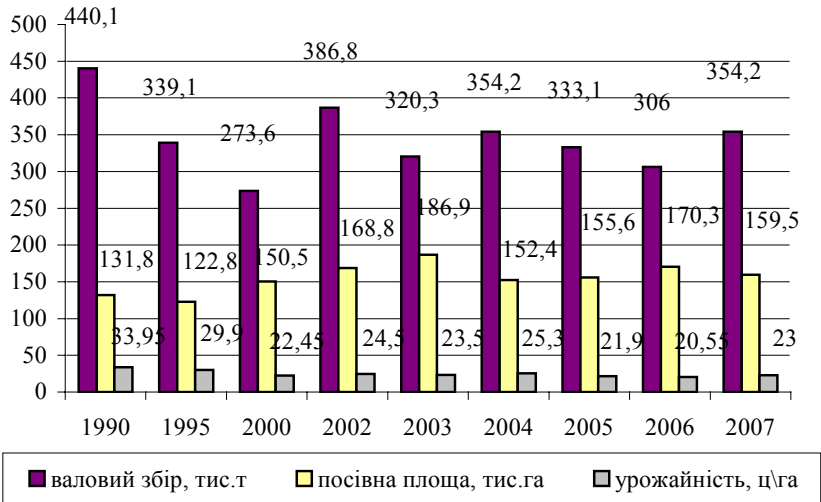

Рис. 3. Динаміка валового збору, посівної площі і урожайності по Хмельницькій області

В розрізі районів найбільшу площу засівають ячменем Чемеровецький, Волочиський, Теофіпольський, Красилівський і Старокостянтинівський райони відповідно у 2006 році 33,6 тис. га, 22,1 тис. га, 21,0 тис. га, 18,6 тис., га, 16,2 тис. га. Валовий збір по області у 2006 році у Чемеровецькому районі становив 36,9 тис. т, у Волочиському — 27,4 тис. т, Старокостянтинівському — 24,7 тис. т. Найвища урожайність 2006 р. у Шепетівському районі — 24,2 ц/га, що в 1,4 разу більша в порівнянні з 2004 роком, Теофіпольському районі — 24,0 ц/га, що на 30 % менше в порівнянні з 2004 роком (33,8 ц/га), Чемеровецькому районі — 21,5 ц/га, тоді як у 2004 році було зібрано 33,1 ц/га. У Шепетівському районі урожайність за останні роки підвищилась на 38 %, тоді як у Ізяславському, Кам'янець-Подільському, Старокостянтинівському, Старосинявському, Хмельницькому, Полонському районах знизилась у середньому на 20—25 %. Щороку збільшується виробництво ячменю у фермерських господарствах. Якщо у 2000

році було зібрано 120,9 тис. ц то у 2006 році у 4 рази більше, тобто 495,5 тис. ц. У 2006 році 198,9 тис. т ячменю було здано на переробку, тобто на 24 % менше в порівнянні з 2005 роком. Щороку область в середньому реалізує біля 170 тис. т ячменю.

Останніми роками в Україні збільшується використання зерна ярого ячменю для виробництва пива. На Хмельниччині більшість районів сіють сортове насіння пивоварного ячменю. Сорт у значній мірі визначає урожай та технологічні якості зерна. Кращими сортами ярого ячменю для вирощування в господарствах Хмельницької області є Цезар, Гонор, Геліос, Аскольд, Водограй та сорти іноземної селекції Мальц, Скарлет, Себастьян, Канаду. Залежно від натури зерна та вмісту білка більшість із названих сортів відповідають високим кондиціям кращих пивоварних сортів, які реалізуються для переробки на солодові заводи. Адаже за однакових умов вирощування ярого ячменю, тільки використовуючи найкращі пивоварні сорти, можна досягти збільшення виробництва на 35 % і більше ніж з використанням звичайних сортів.

На сьогоднішній день головним питанням залишається залучення інвестицій у сільське господарство, зокрема і в розвиток ячмінництва. Спад інвестиційної активності пов'язаний з нестабільністю розвитку та тривалими кризовими явищами у сільському господарстві. Маючи великий агроресурсний потенціал, величезні земельні масиви, кваліфіковані кадри, сільське господарство України не приваблює вітчизняних та іноземних інвесторів. Галузь із самого початку проведення ринкових реформ не ввійшла до переліку інвестиційно-привабливих. Тому проблема організації та розвитку інвестиційного процесу набуває визначального характеру для виходу сільського господарства з критичного стану та забезпечення конкурентоспроможного виробництва продуктів харчування як на внутрішньому, так і на зовнішньому продовольчих ринках.

З проведеного аналізу можна зробити висновок, що важливе значення ячменю в Україні як цінної кормової, технічної та продовольчої культури потребує сприятливих організаційно-економічних і технологічних умов, спрямованих на нарощування обсягів валових зборів, поліпшення якості зерна, залучення інвестицій, виведення нових високопродуктивних сортів озимих і ярих форм ячменю, поліпшення організації його насінництва, удосконалення регіонального розміщення посівів, значного збільшення внесення органічних і мінеральних добрив при вирощуванні цієї цінної зернової культури та розвиток внутрішньодержавного і зовнішнього ринку ячменю.

Література

1. Боднар О. Ячмінна країна. — Агро Перспектива, 07.02.2005.
2. Державний комітет статистики України «Підсумки збору врожаю основних сільськогосподарських культур у 2008 році». — Експрес випуск.
3. Захарчук О. «Період збіднілого асортименту пивоварних сортів ярого ячменю закінчився». — Зерно і хліб. — 2007.
4. Культура у фокусі: ячмінь. — Пропозиція. — № 04. — 2006.
5. Обревко Т. Ризики виробництва зернових культур. — Збірник наукових праць ПДАТУ. — Вип. 15. — Том 2. — 2007. — С. 78—80.
6. Статистичний щорічник Хмельницької області. — 2007.

Стаття надійшла до редакції 01.07.2009

УДК 631.151.6:334.758.4

О. В. Садовник

канд. екон. наук, доцент
кафедри економіки агропромислових формувань
(ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»)

ГАЛУЗЕВІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОХОЛДИНГІВ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

В статті досліджено головні напрями діяльності агрохолдингів України, зокрема детально описано тенденції землекористування підприємств даного типу, їх розташування по регіонах України та проаналізовано виробничі напрями діяльності найбільших агрохолдингів, що мають в своєму розпорядженні більше 30 тис. га сільськогосподарської землі.

КЛЮЧЕВІ СЛОВА: розвиток, сільське господарство, сільськогосподарська продукція, агрохолдинг, рослинництво, тваринництво, переробні підприємства, напрямок діяльності, регіональне розміщення, філіал.

KEY WORDS: development, agriculture, agricultural produce, agroholding, plant-grower, stock-raising, processing enterprises, direction of activity, regional placing, branch.

За часів новітньої історії України ми всі неодноразово були свідками розвитку підприємств різних видів форм власності в окремих галузях економіки країни. Без винятку є і сільське господарство, яке підтримуючи ринкові виклики, намагається адаптуватися до сучасних інтеграційних світових процесів. Тому не дивно, що за останні 2—3 роки в аграрному секторі відбуваються